

LA COL·LECCIÓ DE FERRO FORJAT DEL MUSEU CAU FERRAT DE SITGES: DELS ORÍGENS A LA INAUGURACIÓ DEL MUSEU PÚBLIC

LLUÏSA AMENÓS

El Museu Cau Ferrat de Sitges conté un fons de ferro forjat format per unes 1500 peces.¹ El fons integra la col·lecció de Santiago Rusiñol i la col·lecció de la Junta de Museus de Barcelona. La primera és fruit de la passió que Santiago Rusiñol sentia pels objectes de forja i que es materialitzà en la col·lecció que reuní a la casa-estudi que tenia a la vila de Sitges, coneguda amb el nom de Cau Ferrat. En morir l'any 1931, deixà el Cau Ferrat i les col·leccions que contenia a la vila de Sitges, a condició que se'n fes un museu públic.² Fou en aquest moment que la Junta de Museus de Barcelona cedí en dipòsit la seva col·lecció de ferros, ubicada al Museu d'Arts Decoratives, amb la intenció de formar un museu especialitzat en aquest art.

El present estudi analitza l'origen de les dues col·leccions de forja del Cau Ferrat fins al moment en què esdevé museu públic. Però sobretot, recorda la tasca i el paper que jugà la Junta de Museus de Barcelona en la formació i el desenvolupament del museu, entès com a centre especialitzat en l'art de la forja.

La col·lecció de ferros de Santiago Rusiñol

L'afició al col·leccionisme de Santiago Rusiñol s'inicià amb la curiositat que sentia pels ferros antics.³

1. Aquesta és la xifra que apareix publicada al *Catálogo de los hierros del Cau Ferrat y de Maricel de Sitges*, Publ. Junta Museos, Barcelona, 1946. S'ha d'afegir, a més, un grup de peces de ferro molt deteriorades i sense documentar, que es van trobar als sòtans de l'edifici Miramar de Sitges amb una etiqueta que duia el nom «Vinyals» escrit a llapis, i es van traslladar als magatzems del museu l'any 1997.
2. Vid. GOU I VERNET, Assumpta, «El Cau Ferrat i les seves col·leccions», *Guia sumària del museu Cau Ferrat*, Diputació de Barcelona, Serveis de Cultura, Barcelona, 1994, pàgs. 7-15.
3. Pel col·leccionisme de Rusiñol vegeu COLL, Isabel, *Rusiñol*, Editorial Flama, Vilafranca del Penedès, 1990, pàgs. 63-70, a més de les transcripcions de les cartes núms. 4, 5, 7, 10 i 11, a l'apèndix.

Rusiñol traslladà la seva col·lecció de ferros a l'estudi que compartia amb Enric Clarasó, al carrer Diputació de Barcelona. L'any 1887, l'augment dels fons els obligà a traslladar-se a un pis més gran, situat al carrer Muntaner, que esdevindrà lloc de trobada d'artistes i intel·lectuals.⁴ En una d'aquestes trobades sorgí el nom de «Cau Ferrat» referit a l'estudi de Rusiñol. Segons Utrillo, al Cau del carrer Muntaner de Barcelona hi havia un parell de brandoneres, un penell, una grua, una arca, a més de panòplies amb claus de portes.⁵ També hi havia un conjunt de quinze o vint picaportes d'anella, entre els quals destacaven el picaporta procedent del monestir de Sant Cugat del Vallès⁶ i, possiblement, el procedent de la casa de l'Ardiaca de Barcelona,⁷ atès que en realitzà un dibuix per a l'exposició de Girona de l'any 1878.⁸

Uns quants objectes de ferro de la seva col·lecció participaren a l'Exposició Universal de Barcelona de l'any 1888, dins la secció d'arqueologia.⁹ El trasllat de les peces des del Cau barceloní fins als locals expositius preocuparen enormement Rusiñol, que demanà a Enric Clarasó que se'n fes càrrec.¹⁰

En les seves estades a París aprofità per adquirir algunes peces, com un llit de ferro,¹¹ una clau de mostra,¹² un morrió¹³ i una cantina o polvorera,¹⁴ peces que avui podem admirar al Cau Ferrat. Miquel Utrillo, Alexandre de Riquer i Enric Clarasó¹⁵ col·laboraren en la localització i compra de les peces.

El 30 de juliol del 1893, Rusiñol adquirí una casa de pescadors a Sitges, situada sobre les roques al costat del mar. El 20 de maig de l'any següent, comprà la casa contigua per tal d'enderrocar les dues i fer-ne una de nova on hi pogués col·locar la col·lecció de ferros i els altres objectes artístics que tenia a Barcelona.¹⁶ El mes de setembre del 1894, els ferros es traslladaren al Cau Ferrat de Sitges i els exposà al segon pis.¹⁷ Els ferros d'aplicació –panys, forrellats, picaportes, claus, claus de porta, florons de reixa– estaven col·locats en posts de fusta i panòplies penjades a la paret.

4. *Ibid.*, pàg. 64 i 65.

5. UTRILLO, Miquel, *Història anecdòtica del Cau Ferrat*, Grup d'Estudis Sitgetans, Sitges, 1989, pàg. 22.

6. Núm. inv. 31.518, *Catálogo...*, pàg. 145, fig. 61.

7. Núm. inv. 30.987, *Catálogo...*, pàg. 147, fig. 60.

8. Segons Isabel Coll aquest dibuix és una mostra de l'afició que sentia pels ferros vells. *Op. cit.*, pàg. 63.

9. *Exposición Universal de Barcelona 1888. Catálogo General Oficial*, Imprenta de los Sucesores de N. Ramírez y Cía., Barcelona, 1888, pàg. 600, núms. 10.397-10.403.

10. COLL, Isabel, *op. cit.*, pàgs. 176 i 177.

11. Núm. inv. 31.615. *Catálogo...*, pàgs. 32, fig. 2.

12. Núm. inv. 31.830. *Catálogo...*, pàgs. 127-128, fig. 54.

13. Núm. inv. 31.812. *Catálogo...*, pàg. 31, on apareix com a morrió de gos. També s'ha considerat un morrió de cavall. Vegeu «Cau Ferrat de Santiago Rusiñol», *Museum*, núm. 1, 1916-17. Segons Utrillo és una peça tinguda per germànica, malgrat l'aparença francesa. *Història anecdòtica...*, pàg. 66.

14. Núm. inv. 31.639. *Catálogo...*, pàg. 161, fig. 69. Com a polvorera apareix al catàleg de ferros. Miquel Utrillo afirma, en canvi, que es tracta d'una cantina alemanya, basant-se en el *Dictionnaire raisonné du mobilier française* de Viollet-Le-Duc, París, 1874, vol. II, pàgs. 49-51.

15. Josep Pla recorda de Miquel Utrillo que havia vist les fargues en funcionament quan era jove. PLA, J., *Santiago Rusiñol i el seu temps*, Editorial Selecta, Barcelona, 1943, pàgs. 203-212.

16. COLL, Isabel, *op. cit.*, pàgs. 67-68.

17. *Ibid.*, pàg. 68.

Els ferros d'ús domèstic –canelobres de peu i de sobretaula, brasers– estaven col·locats al voltant de la sala. Les corones de llum penjaven del sostre, i les grúes i braços de llum penjaven de les parets.¹⁸

La col·lecció de ferro forjat reunida per Santiago Rusiñol és formada per uns 800 ferros d'ús domèstic i ferros d'aplicació dels segles XIII al XIX. Conté peces de serralleria catalana, castellana, francesa i centroeuropea.¹⁹ Es desconeix la procedència de la majoria d'elles, tot i que en coneixem la història d'algunes gràcies a fonts documentals de primera mà, o molt properes al col·leccionista. La primera font documental és una conferència celebrada a l'Ateneu Barcelonès el 21 de gener de 1893, titulada «Mis hierros viejos», i editada per primera vegada a *El Eco de Sitges*, l'any 1900.²⁰ La segona, és la *Història anecdòtica del Cau Ferrat*,²¹ manuscrit de Miquel Utrillo datat l'any 1934, uns quaranta anys després dels moments narrats per l'autor.²² La tercera, és el llibre de Josep Pla, *Santiago Rusiñol i el seu temps*.²³

Miquel Utrillo ens relata amb detall la recerca dels canelobres de Serrateix²⁴ i dels picaportes de Consuegra.²⁵

L'any 1887, Rusiñol i el seu amic Alexandre de Riquer van fer estada prop de Berga per descansar de l'excursió que els portava des de la Seu d'Urgell fins a Solsona. Durant l'excursió descobriren el monestir de Santa Maria de Serrateix, força abandonat. Rusiñol comprà la parella de canelobres i una reixa de ferro: «(...) El parell de grans i magnífics canelobres que posseeixen les col·leccions del Cau Ferrat foren adquirits d'un antiquari que els havia comprat al monestir de Serrateix abans

18. Diverses imatges de l'interior del Cau Ferrat foren publicades a *Spanish Interiors Furniture and Details from the 14th. to the 17th. Century*, Nova York, Architectural Book Publishing Company, ca. 1925, làms. 6-12.
19. Per conèixer la col·lecció de ferro forjat de Santiago Rusiñol podeu consultar el *Catálogo de los hierros del Cau Ferrat y de Maricel de Sitges*, Diputación Provincial de Barcelona, Publicaciones de la Junta de Museos de Barcelona, Barcelona, 1946; GARCÍA LLANSÓ, Antonio, *Cau Ferrat. Colección de hierros de Santiago Rusiñol*, Arte y Ciencias, Barcelona, ca. 1900; LABARTA, Lluís, *Hierros artísticos*, 2 vols., Francisco Seix editor, Barcelona, 1901; LAFOND, Pablo, «Los hierros del Cau Ferrat», *Museum, Artes Gráficas Thomas*, Barcelona, 1916; *Guía del museo del Cau Ferrat*, Publicaciones de la Junta de Museos, Barcelona, 1940; [SALA I GARCIA, Teresa, i GOU I VERNET, Assumpta], *Els ferros del Cau Ferrat*, unitat didàctica, Diputació de Barcelona, Barcelona, s.d.
20. RUSIÑOL, Santiago, *Mis hierros viejos. Conferencia celebrada en el Salón de Cátedras del Ateneo Barcelonés, en la noche del 21 de Enero de 1893*, Impresión El Eco de Sitges, Sitges, 1900. Fou reproduïda a l'article «En Santiago Rusiñol i el Cau Ferrat», *De l'Art de la Forja*, Revista del Gremi de Serrallers i Ferrers de Barcelona, núm. 5, setembre 1918, pàgs. 65-73, i posteriorment, al *Catálogo de los hierros del Cau Ferrat y de Maricel de Sitges*, pàgs. 5-28.
21. El Grup d'Estudis Sitgetans publicà el manuscrit l'any 1989. UTRILLO, Miquel, *Història anecdòtica del Cau Ferrat*, Grup d'Estudis Sitgetans, Sitges, 1989.
22. Segons explica Francesc Fontbona en el pròleg, *op. cit.*, pàg. 12.
23. *Op. cit.*, pàgs. 203-212.
24. Els canelobres tenen el número d'inventari 30.962 a i 30.962 b. UTRILLO, Miquel, *op. cit.*, pàgs. 81-85. Josep PLA descriu la troballa i en fa una descripció física, *op. cit.*, pàgs. 204 i 205. Vegeu l'estudi tècnic a AMENÓS, Lluïsa, «Notícia de dos canelobres de Santa Maria de Serrateix conservats al museu Cau Ferrat de Sitges», *L'Erol*, núm. 64, Berga, pàgs. 44-46.
25. Núms. inv. 31.526 i 31.538. *Catálogo...*, pàgs. 157 i 158, fig. 65.

de l'any noranta. Fou una part del botí de la mateixa expedició, la reixa que la *Guia Sumària* qualifica de molt fina. Segons declaració del marxant, aquesta reixa l'adquirí de la Col·legiata de Cardona. I totes aquestes dades foren trameses per Albert Rusinyol poc temps abans de la seva mort. La reixeta fou un present per al seu germà.»²⁶

Els dos picaportes de Consuegra foren adquirits a la mateixa població poc després dels aiguats que l'arrasaren l'11 de setembre de l'any 1891. Rusiñol anà a Consuegra amb el director de *La Vanguardia*, Modest Sànchez Ortiz, amb l'objectiu de repartir diners i altres objectes entre les víctimes de la inundació. Segons es deia, els picaportes salvaren de la riuada set homes que s'hi havien lligat amb faixes i cordes:²⁷ «(...) Rodeados de clavos, destacábanse con soberbia majestad. Intactos los dos, gemelos, concebidos por la misma mente, forjados sin duda en la misma fragua, conservaban la frescura de la obra acabada de nacer, suavizada por las caricias del tiempo. Dos cabezas de dragones, de fantástica mitología, sostenían los anillos, una forjada flor de lis los recibía y enredadas entre yerbas dejadas allí por la fuerza de las aguas, se dibujaban sobriamente las rodela de hojas góticas, rudas de formas, pero espontáneas y forjadas de un solo trazo.

»Los contemplé largo rato, codicioso.

»Levanté los anillos y movidos por una fuerza tentadora, ellos mismos llamaron al dueño de la casa, que llegó y con él arreglamos el contrato. ¡Por fin los llamadores fueron míos!

»Luego el herrero los arrancaba de las puertas.

»La lucha fue tan encarnizada que hubo un momento en que por lástima los hubiera abandonado. (...)»²⁸

L'ambient de col·leccionisme d'objectes de ferro que es respirava al Cau Ferrat influí en el veí Palau Maricel, edifici bastit per Miquel Utrillo per encàrrec del multimilionari nord-americà Charles Deering, l'any 1910. Precisament fou Utrillo qui aconsellà a Deering la compra d'un balcó de ferro forjat que, procedent de Santa Coloma de Queralt, es col·locà al Palau Maricel de Mar.²⁹ L'any 1918, quan es posà a la venda el fons històric de l'antic Gremi de Serrallers de Barcelona, li aconsellà que adquirís la bandera de processó de la institució, de l'any 1735, per exposar-la al saló del pis principal del Palau. Sembla que el preu de compra rondà les 1000 ptes. i que el venedor donà més valor al marc que a la bandera.³⁰

26. UTRILLO, Miquel, *op. cit.*, pàg. 84.

27. *Ibid.*, pàg. 90-93.

28. RUSIÑOL, Santiago, «Mis hierros viejos», reproduïda al *Catálogo...*, *op. cit.*, pàgs. 16-17.

29. *De l'Art de la Forja*, núm. 12, febrer 1921, fig. s.p.

30. E[NRIC] S[OLER], «Una relíquia», *De l'Art de la Forja*, núm. 2, Barcelona, juny 1918, pàgs. 19 i 20, làm. s.p. Sobre la venda del fons històric de l'antic Col·legi de Mestres Manyans vegeu AMENÓS, Lluïsa, «El patrimoni moble del Col·legi de Mestres Manyans, Armers i Agullers conservat als museus de Barcelona: localització i dades històriques», *Quaderns del Museu Frederic Marès* (en premsa).

La col·lecció de ferro forjat de la Junta de Museus de Barcelona estava formada per un conjunt de 672 peces.³¹ Tenia l'atractiu de presentar peces de forja catalana i, encara que la col·lecció no era comparable a la reunida per Santiago Rusiñol, complementava el fons exposat al Cau Ferrat.

Molts d'aquestes objectes formaren part de la secció de serralleria del Museo Provincial de Antigüedades de Barcelona.³² L'any 1902 passaren a la sala III del Museu d'Art Decoratiu i Arqueològic, situat a la primera planta de l'antic arsenal del Parc de la Ciutadella de Barcelona i, amb la remodelació de l'any 1908, es traslladaren a la sala XIX.³³ Amb la remodelació museogràfica de l'any 1915, les Arts del Metall formaren un grup autònom dins la secció d'arts sumptuàries, i es dividiren en tres subgrups, segons fossin ferros, orfebreria o armes.³⁴ El darrer centre museístic on s'exposà la col·lecció de ferros de la Junta de Museus fou el Museu de les Arts Decoratives, ubicat al Palau de Pedralbes. Els ferros que no es traslladaren al Cau Ferrat s'exposaren a la sala VI.³⁵

L'any 1936, els objectes de ferro del Museu de les Arts Decoratives de Barcelona es traslladaren al Palau Maricel de Sitges, tal i com veurem més endavant.

A través dels Llibres d'Actes de la Junta de Museus hem documentat l'ingrés d'uns quants d'aquests objectes:³⁶ el canelobre³⁷ comprat a l'església d'Urtx (Cerdanya) ingressà al fons de la Junta de Museus el 28 de desembre del 1918; un compàs³⁸ comprat a l'Ajuntament [de Barcelona?] ingressà el 17 de desembre del 1896; la col·lecció donada per Ermenegild Giner de los Ríos ingressà el 18 de juny del 1920.³⁹ El catàleg de ferros només esmenta una de les tres portes romàniques pertanyents a la Junta de Museus.⁴⁰ Possiblement sigui l'adquirida a Pelai Mas i ingressada el 17 de febrer del 1922.⁴¹ Les altres dues ingressaren com a dipòsit d'Alfons

31. Dades extretes de FOLCH I TORRES, Joaquim, «Com s'ha organitzat i instal·lat el "Cau Ferrat" en esdevenir museu públic», *Butlletí dels Museus d'Art de Barcelona*, núm. 25, Barcelona, juny 1933, pàgs. 166-178.
32. Vegeu ELIAS DE MOLINS, Antonio, *Catálogo del Museo Provincial de Antigüedades de Barcelona*, Imprenta Barcelonesa, Barcelona, 1888.
33. GARCIA, Andrea, *Els Museus de Barcelona: antecedents, gènesi i desenvolupament fins a l'any 1915*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1997, pàg. 430.
34. [FOLCH I TORRES, Joaquim], *Museus d'Art i Arqueologia de Barcelona. Guia Sumària*, Impressor Oliva de Vilanova, Barcelona, 1915, pàgs. 55-60.
35. *Guia sumària del Museu de les Arts Decoratives instal·lat al Palau de Pedralbes*, Seix Barral, Barcelona, 1933, pàgs. 22 i 23.
36. Les dades corresponents als Llibres d'Actes de la Junta de Museus s'han extret del llibre de Maria Josep BORONAT I TRILL, *La política d'adquisicions de la Junta de Museus. 1890-1923*, Junta de Museus de Catalunya, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1999. Apareixen objectes de ferro a les pàgs. 891, 893, 899, 901, 902, 906, 909, 910, 911 i 912.
37. Núm. inv. 6227, *Catálogo...*, pàg. 215. BORONAT, M. J., *op. cit.*, pàg. 902.
38. Núm. inv. 6421, *Catálogo...*, pàg. 201. BORONAT, M. J., *op. cit.*, pàg. 891.
39. BORONAT, M. J., *op. cit.*, pàg. 904.
40. Núm. inv. 6253, *Catálogo...*, pàg. 162.
41. BORONAT, M. J., *op. cit.*, pàg. 906.

Andreu el 6 d'octubre del 1942.⁴² Una reixa procedent de la catedral de la Seu d'Urgell⁴³ s'instal·là, juntament amb una altra, a les finestres de la planta baixa de l'edifici. La Junta de Museus l'havia comprada a la catedral i l'ingressà el 25 de gener del 1919.⁴⁴ Més dubtosos són uns clemàstecs⁴⁵ que podrien coincidir amb els que s'adquiriren a Celestí Dupont i ingressaren el 13 d'abril de 1912.⁴⁶ Sembla que algunes de les claus de passantia provenen de la col·lecció de l'antic Col·legi de Mestres Manyans.⁴⁷

L'any 1919 es celebrà a Madrid l'exposició «Hierros antiguos españoles», organitzada per la Sociedad Española de Amigos del Arte, on s'exposaren algunes peces de les col·leccions de ferro de Santiago Rusiñol, de la Junta de Museus i de les seus de Lleida i Tarragona. Les col·leccions del Museu Episcopal de Vic foren les grans absents. S'edità un catàleg, encarregat a Pedro Miguel de Artiñano,⁴⁸ que suposà el primer estudi seriós de les arts de la forja a la Península. El catàleg s'estructurà en dues parts. La primera era un estudi de la història de la forja, titulat «Introducción al estudio del trabajo del hierro en España», i la segona incloïa la catalogació de les peces exposades.

Cal esmentar, també, la labor de difusió efectuada per la revista *De l'Art de la Forja*, editada pel Gremi de Serrallers i Ferrers de Barcelona entre els anys 1918 i 1934,⁴⁹ on es publicaren nombroses fotografies de les peces de ferro de Santiago Rusiñol i de la Junta de Museus.

42. BORONAT, Maria Josep, *op. cit.*, pàg. 918. Una d'elles està instal·lada als lavabos del museu i l'altra a l'alcova de Santiago Rusiñol, a la planta baixa. L'altra porta ferrada que conserva el Cau Ferrat té el número d'inventari 31566, pertany a la col·lecció de Santiago Rusiñol i s'exposa al primer pis del museu, anomenat Gran Saló.

43. Núm. inv. 37848. *Catálogo...*, pàg. 164.

44. Vegeu BORONAT, M. J., *op. cit.*, pàg. 902.

45. Núm. inv. 6254, *Catálogo...*, pàg. 220. Segons els Llibres d'Actes de la Junta és de procedència berguedana. BORONAT, Maria Josep, *op. cit.*, pàg. 899.

46. *Ibid*, pàg. 899.

47. Així s'expressa al llibre d'Emilio Orduña y Viguera, *Rejeros Españoles*, Imprenta de S. Francisco de Sales, Madrid, 1915, pàg. 20. El Col·legi tenia una col·lecció d'objectes antics de ferro forjat procedents dels examens de passanties; AMENÓS, Lluïsa, *op. cit.*, nota 30.

48. ARTIÑANO, Pedro Miguel de, *Exposición de hierros antiguos españoles. Catálogo*, Artes Gráficas Mateu, Madrid, 1919. Agustí Duran i Sanpere lamentà la manca de documentació, sobretot aquella referent a l'activitat gremial dels ferrers, en una clara al·lusió a l'abundant documentació del Gremi de Serrallers de Barcelona que havia ingressat un any abans a l'Arxiu Històric de la Ciutat. DURAN I SANPERE, Agustí, «L'exposició de ferros antics de Madrid», *De l'Art de la Forja*, núm. 10, juliol 1920, pàg. 166. Sobre l'ingrés dels documents històrics a l'Arxiu de la Ciutat vegeu DURAN I SANPERE, Agustí, «L'Arxiu Històric Municipal de Barcelona i els seus antecedents», *Barcelona i la seva Història*, vol. III, «L'art i la cultura», Curial, Barcelona, 1975, pàg. 617. *Ibid.*, «La documentació del Col·legi de Mestres Manyans, Armers i Agullers de Barcelona», *Recull de Documents i Estudis*, Arxiu Municipal Històric, I (1920), pàgs. 74 i 76. Vegeu, a més, una mostra del fons documental en el llibre de TINTÓ I SALA, Margarita, *La història del Gremi de Serrallers i Ferrers de Barcelona. Any 1380*, Gremi de Serrallers i Ferrers de Barcelona, Barcelona, 1980, pàgs. 86 i 87.

49. En van aparèixer 121 números.

Al morir Rusiñol l'any 1931, deixà el Cau Ferrat i les seves col·leccions a l'Ajuntament de Sitges amb l'obligatorietat de donar-li caràcter de museu públic.⁵⁰ Amb l'acceptació del llegat, l'Ajuntament assumia una despesa considerable, motiu pel qual demanà l'ajut de la Generalitat, que delegà en la Junta de Museus. Es creà un Patronat per a la gestió del museu, format per representants de l'Ajuntament de Sitges, de la Generalitat de Catalunya i de la Junta de Museus de Barcelona, que restà constituït l'11 de març del 1933.⁵¹

L'abril de l'any 1932, seguint les directrius de Folch i Torres, s'inicià l'inventari documental i fotogràfic de les col·leccions del Cau Ferrat. L'inventari s'abordà d'una forma metòdica i rigorosa.⁵² El primer pas fou l'inventari topogràfic que garantia un control constant sobre la ubicació original de les peces. Es documentà fotogràficament la situació dels objectes en les parets de les sales i en les vitrines. Seguidament els objectes foren classificats, numerats, marcats, fotografiats i catalogats un per un. Segons Folch i Torres, al Cau hi havia 2.593 objectes en total.⁵³ Josep Gibert, del Servei de Catalogació de la Junta de Museus, s'encarregà de la catalogació dels ferros i dels vidres, i el sitgetà Rafael Guinart de les fotografies.⁵⁴ A nivell de conservació preventiva, s'apuntà la salabror marina com a pitjor enemic per a la conservació dels ferros. Per fer-hi front s'aplicà mensualment una capa de greix, pràctica que encara continua vigent.⁵⁵

La retolació del Cau presentà els problemes derivats d'unes parets excessivament plenes d'objectes, que es resolgueren amb la col·locació de faristols de ferro forjat davant de cada pany de paret. Cada faristol sostenia un cartell amb un dibuix de la silueta de les peces, fet per Pere Prous, i unes referències numèriques que cor-

50. Vegeu tot el procés a PLANES, Ramon, *Rusiñol i el Cau Ferrat*, Editorial Pòrtic, Barcelona, 1974, pàgs. 90-97.

51. Vegeu els detalls a FOLCH I TORRES, Joaquim, «El museu Cau Ferrat de Sitges», *Butlletí dels Museus d'Art de Barcelona*, núm. 59, Barcelona, agost 1932, pàgs. 225-227.

52. FOLCH I TORRES, Joaquim, *op. cit.* núm. 25, pàgs. 166-178.

53. *Ibid.*, pàg. 169. Si comptem els objectes un per un, aquesta xifra augmenta enormement. Pensem que, en aquell moment, era molt habitual fer fitxes de conjunt, de manera que un grup d'objectes s'inventariaven amb un mateix número. En els cas del dibuixos, per exemple, eren habituals els conjunts de cinc o sis exemplars.

54. Pressupost del 34 d'abril. Arxiu Junta de Museus (AJM), *Conversió del Cau Ferrat en museu públic*, caixa 76, any 1932.

55. A més, per evitar els efectes nocius de la llum diürna, que penetrava directament pels finestrals del Gran Saló, aquests es cobriren amb cortines de lona, FOLCH I TORRES, Joaquim, *op. cit.*, núm. 25, pàg. 175. És remarcable l'efecte nociu de la llum sobre una de les peces més estimades del Cau Ferrat: el bust reliquiari amb número d'inventari 31.987 –que els tècnics de la Junta anomenaren *Miss Cau Ferrat*– col·locat en una vitrina de cara al mar. Aquesta talla, estudiada per Joaquim Folch i Torres l'any 1933, ha perdut les inscripcions que tenia a la base, les quals eren perfectament visibles en el moment del seu estudi. Vegeu «El bust reliquiari del Cau Ferrat», *Butlletí dels Museus d'Art de Barcelona*, núm. 27, Barcelona, setembre 1933, pàgs. 247-250.

responien a un text adjacent.⁵⁶ El dia 16 d'abril de l'any 1933, a les dotze del migdia, s'inaugurà el Cau Ferrat com a museu públic.⁵⁷

La Junta de Museus acordà traslladar la seva col·lecció de ferros a Sitges per què, unida a la de Rusiñol, formés un «museu de ferros antics de primera importància i únic a Espanya i rar a Europa».⁵⁸

De la col·lecció de ferros que es traslladà hi havia un grup de sis o deu peces⁵⁹ procedents de l'adquisició Plandiura, efectuada l'any 1932. La importància i el prestigi d'aquesta col·lecció deixà en la penombra els fons de la Junta de Museus, els quals s'acabaren associant com a part integrant de la col·lecció. Aquesta idea encara es manté viva entre els sitgetans, fins al punt que els propis tècnics del museu Cau Ferrat han escrit que «(...) la Junta de Museus aportà la col·lecció de ferros de la col·lecció Plandiura al Patronat del Cau Ferrat».⁶⁰

L'augment de les col·leccions respectà el Cau Ferrat com a nucli primitiu. Així doncs, es col·locaren algunes peces a la planta baixa de l'edifici, on Rusiñol no hi havia tingut ferros, i en algun punt del pis on no afectés a la disposició original.⁶¹ El Cau Ferrat però, presentava un greu problema de manca d'espai que impedia l'ampliació de les col·leccions. Folch i Torres exposà el problema al Patronat del museu advertint que, si no es resolvia, la Junta hauria de retirar els seus ferros.⁶² La gestió del Palau Maricel resolgué aquesta situació. A causa de l'elevat preu de compra de tot el conjunt, es llogà només el Palau Maricel de Terra, el contracte d'arrendament del qual es signà el 14 de juny de l'any 1935.⁶³ Aquest espai rebé el nom de «Secció Maricel» i es concebé com una ampliació del Cau Ferrat.

La Junta de Museus decidí instal·lar la col·lecció de ferros procedent de Barcelona al segon pis. Les peces es col·locaren clavades o collades en plafons de fusta. El fuster sitgetà Salvador Picas fou l'encarregat de muntar-los⁶⁴ i Pere

56. Aquest sistema encara segueix en ús, amb actualitzacions efectuades a principis dels anys noranta.

57. Vegeu el recull de premsa de l'època, *Inauguració del Cau Ferrat*, AJM, caixa 80, any 1933. Vegeu també «Inauguració del Cau Ferrat com a museu públic», *Butlletí dels Museus d'Art de Barcelona*, núm. 25, Barcelona, juny 1933, pàgs. 181-192.

58. FOLCH I TORRES, Joaquim, *op.cit.*, núm. 59, pàg. 227.

59. Segons Joaquim Borralleras eren un grup de deu ferros entre canelobres, candelers i picaportes. Segons el MNAC eren cinc canelobres i un braser. Malauradament el catàleg de ferros del museu no n'esmenta la procedència. Vegeu BORRALLERAS, Joaquim, «L'adquisició de la col·lecció Plandiura», *Butlletí dels Museus d'Art de Barcelona*, núm. 19, Barcelona, desembre 1932, pàg. 395.

60. «Museu Cau Ferrat», *Guia de Museus de Catalunya*, Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Barcelona, 1999, pàg. 313.

61. «El museu "Cau Ferrat" de Sitges», *Butlletí dels Museus d'Art de Barcelona*, núm. 23, Barcelona, abril 1933, pàg. 127.

62. FOLCH I TORRES, Joaquim, *op. cit.*, núm. 25, pàgs. 173-174.

63. «Maricel per a ampliació del Cau Ferrat», *Butlletí dels Museus d'Art de Barcelona*, núm. 51, Barcelona, agost 1935, pàg. 248. El preu de lloguer era de 7.500 ptes. els dos primers anys, 10.000 els tres següents i 14.000 els cinc restants, *Ibid.*, pàg. 249.

64. Factura amb data 1 de maig del 1936. *Delegació de la Comissaria General de Museus a Sitges. Museu Cau Ferrat*, AJM, Caixa 98, any 1936.

Torrellas col·locà les reixes del primer pis. Josep A. Poveda Pérez, transportista de Barcelona, traslladà els objectes de Barcelona a Sitges el mes de maig del 1936.⁶⁵

En sessió celebrada pel Patronat el 28 de maig del 1936 s'acordà que el Maricel s'inauguraria el dia 14 de juny, data que coincidia amb el cinquè aniversari de la mort de Santiago Rusiñol.⁶⁶ La «Secció Maricel» havia d'exposar únicament objectes de ferro, però, com que en el moment de la inauguració no es disposava de totes les peces, s'hi col·locaren altres col·leccions. Aquestes s'anirien retirant a mida que ingressessin nous objectes de ferro.⁶⁷ Així doncs, a l'entresol s'exposaren uns dibuixos de Rusiñol inèdits⁶⁸ i la col·lecció de pintura d'artistes sitgetans.⁶⁹ Al primer pis s'exposà la col·lecció de reproduccions d'art sumptuari, que havia estat al Museu de les Arts Decoratives de Barcelona, i al segon pis s'instal·laren els ferros, distribuïts en cinc sales. Una d'elles, contenia reproduccions de ferros estrangers, una altra forja catalana moderna, i les tres restants «ferros antics catalans, castellans i aragonesos».⁷⁰ Al darrer pis s'instal·là la col·lecció marinera d'Emerencià Roig i Raventós.⁷¹ La inauguració del Maricel tingué l'atractiu especial d'una exposició sobre la figura d'*El Greco*, en què s'exposaren els quadres d'aquest pintor conservats en institucions públiques catalanes.⁷²

L'ampliació del Cau Ferrat formà part d'un projecte més ambiciós que incloïa una escola de forja, un centre d'estudis del ferro,⁷³ i una biblioteca especialitzada, amb una secció especial d'obres relatives a ferros antics. El projecte del Cau com a centre especialitzat en les arts de la forja contemplava, a més, la possibilitat de

65. Consta un viatge Barcelona-Sitges i un altre Poblet-Sitges. *Ibid.*

66. *Inauguració de Maricel*, AJM, Caixa 98, any 1936. Vegeu l'organització de les sales de l'edifici i els actes que s'efectuaren a «Inauguració de "Maricel" de Sitges», *Butlletí dels Museus d'Art de Barcelona*, núm. 63, agost 1936, pàgs. 225-256. Lluïsa Denis i Maria Rusiñol, vídua i filla de Rusiñol respectivament, reberen un àlbum de l'inventari fotogràfic del Cau.

67. L'any 1981, l'Ajuntament de Sitges retirà les col·leccions de la Junta de Museus de la sales d'exposició del Palau Maricel i les emmagatzemà a «Can Xicarrons». L'any 1998 es guardaren en una sala de reserva recent acondicionada, anomenada «El Sarcòfag».

68. Avui són guardats a la sala de reserva «El Sarcòfag».

69. Una part de la qual s'exposa al museu Maricel i la resta està guardada a la sala de reserva «El Sarcòfag».

70. «Inauguració de "Maricel" de Sitges», *op. cit.*, núm. 63, pàg. 226.

71. La col·lecció marinera d'Emerencià Roig i Raventós, fou donada a l'Ajuntament de Sitges pel seu germà Josep, l'any 1935, el qual en confià la instal·lació i custòdia al patronat del Cau Ferrat. Vegeu l'article de Xavier SOLER, «La col·lecció Emerencià Roig», *Butlletí dels Museus d'Art de Barcelona*, núm. 56, Barcelona, gener 1936, pàg. 1-10. Avui dia està exposada al museu Maricel i una petita part està guardada a la sala de reserva.

72. Vegeu el recull de premsa conservat a l'expedient de l'Arxiu de la Junta de Museus, Caixa 98, any 1936.

73. La revista *De l'Art de la Forja* informava d'un Acord pres per l'Ajuntament de Barcelona, en sessió del dia 19 de juliol de l'any 1920, segons el qual el Consistori havia aprovat el patronatge de l'Escola de Forja que s'havia d'establir a Sitges, a la qual hi destinaria una quantitat de 2.000 ptes., núm. 10, juliol 1920, pàg. 166.

muntar una farga que s'havia reconstruït per a l'Exposició de Barcelona del 1929.⁷⁴ La farga s'instal·laria a la planta baixa del Palau Maricel i seria costejada per l'industrial i col·leccionista Miquel Mateu.⁷⁵

Arran de la sublevació militar del 18 de juliol, el Patronat del Cau Ferrat quedà dissolt per Decret de la Generalitat del 27 d'agost, i les funcions del Patronat es transferiren a la Comissaria General de Museus. Acabada la Guerra Civil, la Junta de Museus continuà tenint cura del Cau, en col·laboració amb l'Ajuntament de Sitges i la Diputació de Barcelona. Com a conseqüència d'aquesta col·laboració s'edità el catàleg de ferros,⁷⁶ un dels pocs estudis que tenim sobre aquesta matèria i que, juntament amb el catàleg del Museu Episcopal de Vic,⁷⁷ són obres de referència bàsica de la forja catalana.

74. Era la farga d'en Rossell (Andorra) que es muntà al Palau de l'Electricitat i de la Metal·lúrgia. Vegeu GALLARDO I GARRIGA, Antoni, i RUBIÓ I TUDURÍ, Santiago, *La Farga Catalana* (facsimil), Rafael Dalmau Editor, Barcelona, 1993, pàgs. 87-89, fig. s.p. L'any 1932, la Comissió de Parcs i Palaus de Montjuïc transferí la farga a la Junta de Museus i aquesta la diposità al Poble Espanyol, vegeu RUBIÓ I TUDURÍ, Santiago, «La farga catalana de l'exposició al Museu d'Art popular del Poble Espanyol», *Butlletí dels Museus d'Art de Barcelona*, núm. 12, Barcelona, maig 1932, pàg. 159-160. La farga, desmuntada a peces, es registrà al Llibre d'Actes de la Junta de Museus el 8 de novembre de 1932.
75. «Maricel per ampliació de Cau Ferrat», *op. cit.*, núm. 51, pàg. 256.
76. Obra citada. També s'editaren la versió castellana de la guia, *Guía del museo del Cau Ferrat*, Publicaciones de la Junta de Museos, Barcelona, 1940, el *Catálogo de pintura y dibujo del Cau Ferrat*, Publicaciones de la Junta de Museos de Barcelona, Barcelona, 1942, i el *Catálogo de escultura y muebles del Cau Ferrat*, Publicaciones de la Junta de Museos de Barcelona, Barcelona, 1944.
77. Per a la col·lecció de ferro conservada al MEV, vegeu *Catálogo del Museo Arqueológico-Artístico Episcopal de Vich*, Imprenta de Ramón Anglada, Vic, 1893, pàgs. 57-58, 262-288 i 471-480.